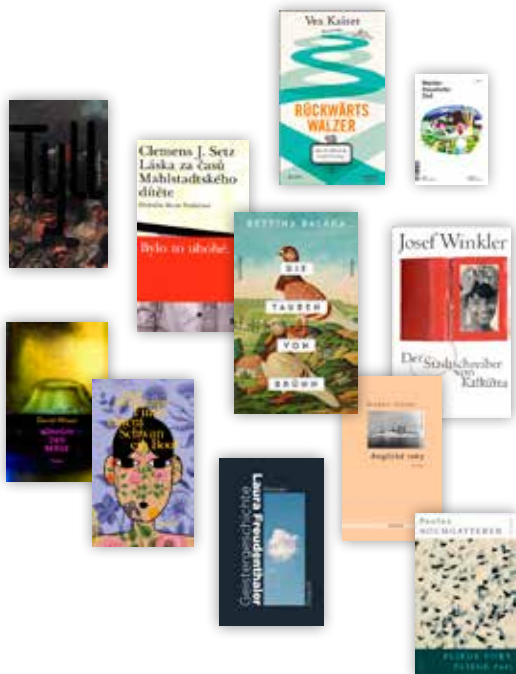

Hříšník Handke, mrtvá nevěsta a brněnští holubi

Rakouská literatura v roce 2019

podle časopisu

iLiteratura.cz

iLiteratura.cz

RAKOUSKÁ LITERATURA 2019

10. 3. 2020 19:00

Rakouské kulturní fórum v Praze

(Jungmannovo nám. 18, Praha 1)

Jaké reakce vyvolalo udělení Nobelovy ceny za literaturu Peteru Handkemu? Kdo obdržel Rakouskou knižní cenu za rok 2019? Už jste četli Hlavní město? Zeď? Tylla? Lásku za časů Mahlstadtského dítěte?

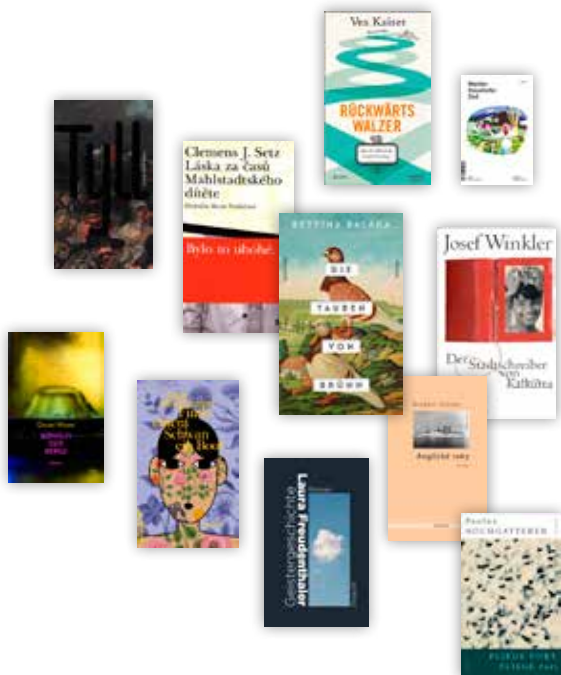
O uplynulém roce rakouské literární scény budou diskutovat germanistka a literární vědkyně **Dana Pfeiferová**, překladatelka a literární publicistka **Marie Voslářová** a germanista a knihovník rakouské knihovny v Brně **Richard Guniš**.

Diskusi moderuje překladatelka a literární kritička **Jitka Nešporová**.

OBSAH

Hříšník Handke, mrtvá nevěsta a brněnští holubi	5
Vězněm vlastního osudu	14
Poslední doušek veltlínského	19
Rakouská knižní cena 2019	23
Rakouská literatura v roce 2019 Souhrnný přehled	27

Brožurku sestavila Jitka Nešporová.

Hříšník Handke, mrtvá nevěsta a brněnští holubi

Rakouská literatura v roce 2019

Radost a uznané pokyvování hlavou na straně jedné, vztek a zděšení na straně druhé. Loňské udělení Nobelovy ceny za literaturu rakouskému prozaikovi, dramatikovi a esejistovi **Peteru Handkemu** pořádně rozvířilo poklidná evropská literární vodstva. Vášnivá debata o rozhodnutí Švédské akademie uzavřela nebývale plodný rok rakouské literární scény.

Stěží by čtenář hledal jinou literární událost, která by rozproudila krev v žilách tolika jednotlivců. Rakousko se rovných patnáct let po udělení Nobelovy ceny za literaturu provokatérce **Elfriede Jelinekové** dočkalo dalšího, ještě kontroverznějšího laureáta.

PŘÍPAD HANDKE

O tom, že korutanský rodák Peter Handke (nar. 1942) vytvořil bohaté a žánrově pestré dílo hodné prestižního ocenění, nemá smysl diskutovat a mezi znal-

ci jeho tvorby by se nejspíš nenašel nikdo, kdo by jeho literární um zpochybňoval. Jak však už zaznělo v médiích mnohokrát, proti Handkemu hovoří jeho vědomá podpora srbské strany jugoslávského konfliktu, kterou artikuloval mj. v cestopisné reportáži *Eine winterliche Reise zu den Flüssen Donau, Save, Morawa und Drina oder Gerechtigkeit für Serbien* (Zimní cesta k Dunaji, Sávě, Moravě a Drině aneb Spravedlnost pro Srbsko) z roku 1996 a několika pozdějších textech. Náznaky setrvávající solidarity s Miloševićovým režimem a opakované zpochybňování některých faktů balkánského konfliktu jsou čistě z historického pohledu přinejmenším problematické, a logicky tedy i důvodem k oprávněné kritice nejen v literárních kruzích. Handke sám svůj postoj zdůvodňuje snahou vytvořit protiváhu k příliš jednostranné a podle něj zavádějící interpretaci celého konfliktu „západními“ médii.

Do jaké míry si Handke v polovině devadesátých let byl vědom některých v mezichase svědeckými výpověďmi doložených válečných zločinů, je složité zrekonstruovat, přičemž ani množství nejrozumnějších pozdějších písemných vyjádření, výroků a parafrází, které kolují tiskem, na celou věc nevrhá laskavější světlo. Z ukázek dostupných v dokumentu, který na obranu autora sestavilo jeho domovské nakladatelství Suhrkamp, je jednoznačně patrná snaha relativizovat. Handke a jeho nakladatel tvrdí, že jde především o kritiku tehdejšího mediálního diskurzu, zatímco Handkeho odpůrci za jeho slovy vidí mj. zpochybňování důvěryhodnosti očitých svědků, respektive retušování hrozivé skutečnosti.

Ať tak, či tak, odsoudit paušálně celé, mimochodem z velké části bytostně subjektivní a apolitické dílo, které čítá více než sedmdesát próz různé délky a na dva tucty divadelních her, by byla škoda. O jeho kvalitách se tuzemský čtenář může přesvědčit sám, má z čeho vybírat: Ještě za totality vyšel v doprovodu dvou dalších próz autorův zásadní text *Nežádané neštěstí* (*Wunschloses Unglück*, 1972, č. 1980), v němž se Handke vypořádává se sebevraždou matky. Po revoluci pak na tento svazek navázaly překlady jednak některých dalších raných próz – *Úzkost brankáře při penaltě* (*Die Angst des Tormanns beim Elfmeter*, 1970, č. 2013), *Zvláštní žena* (*Die linkshändige Frau*, 1976, č. 1997) či *Číňan bolesti* (*Der Chinese des Schmerzes*, 1983, č. 1997) –, jednak pozdějších textů z devadesátých let a počátku milénia, z nichž zmíníme dvojici útulých svazků *Don Juan (ve vlastním podání)* (*Don Juan (erzählt von ihm selbst)*, 2004, č. 2006) a *Velký pád* (*Der große Fall*, 2011, č. 2013). Kromě toho jsou k dispozici i překlady řady Handkeho her včetně legendárního

šprechštyku *Spílání publiku* (*Publikumsbeschimpfung*, 1966, č. 1968 a 2012). Některé z nich v minulosti uvedlo již zaniklé Pražské komorní divadlo pod taktovkou Dušana D. Pařízka (*Spílání publiku 2010, Podzemní blues a Hodina, ve které jsme o sobě nevěděli*) či olomoucké Divadlo na cucky (*Proč kuchyň?*). Zájemce o dílo čerstvého laureáta Nobelovy ceny je tak protentokrát v mnohem luxusnější pozici než před deseti lety, kdy se ocenění dočkala poslední zástupkyně německy píšící jazykové oblasti, u nás tehdy zcela neznámá **Herta Müllerová**.

À propos: Je-li řeč o Müllerové, patří se zmínit, že právě Handkeho jmenovala Müllerová roku 2012 během návštěvy Prahy jako jednoho z autorů, který ji v mládí velmi ovlivnil. Z bezprostředních reakcí na udělení Nobelovy ceny Peteru Handkemu vyberme zástupně ještě dvě: Pochvalu „autorovi světového významu“, který se pouze v konkrétním historickém období ocitl politicky „na scestí“, v týdeníku *Die Zeit* složila rakouská prozaička **Eva Menasse**. Naopak vítěz loňské Německé knižní ceny **Saša Stanišić**, který roku 1992 uprchl z bosenského Višegradu právě před vraždícími srbskými milicionáři, se během převzetí ceny proti Handkeho zamlčování obětí a lžím tvrdě vymezil.

Handkeho jméno a nevyjasněné postoje tak nadále rozdělují společnost. Nezbyvá než doufat, že se diskuse časem stočí i k jeho další tvorbě, třeba té rané, pozapomenuté, jak ve svém článku navrhuje Menasse. To, že se o Handkem bude hovořit i letos, je totiž navýsost jisté už nyní. Nejenže se v únoru na pultech knihkupectví objeví autorova nová próza *Das zweite Schwert* (Druhý meč), ale v rámci Salcburského festivalu bude mít v létě premiéru také jeho nejnovější divadelní text, a to text s výrazným českým nábojem. *Zdeněk Adamec*, jak už název napovídá, by měl být hrou reflektující sebeupálení humpoleckého studenta Zdeňka Adamce. Ten se v březnu roku 2003 na Václavském náměstí polil hořlavinou a zapálil, podle svých slov mj. na protest proti společenským poměrům v zemi.

ZLOČINY MINULOSTI

Ale zpět do Rakouska a do roku 2019. Nabídnout vhled do loňské literární produkce našich jižních sousedů se tentokrát zdá být poněkud složitější, neboť v množství vydaných titulů se nehledají záchytné body snadno. Řada zavedených a známých autorek a autorů se přihlásila o slovo s novými texty, aniž by kterýkoli z nich na trhu či mezi kritiky vyvolal skutečný poprask, jako se to předloni povedlo třeba **Arnu Geigerovi** s historickým románem *Unter der Drachenwand*

(Pod Dračí stěnou) či o rok dříve **Robertu Menassemu** s bruselským románem *Hlavní město* (*Die Hauptstadt*, č. 2019). Přitom potenciál mělo hned několik z nich, mezi nimi jistě i bizarní roadtrip s mrtvolou *Rückwärtswalzer oder Die Manen der Familie Prischinger* (Valčík pozpátku aneb Mánové rodiny Prischingerových). Novinka vypravěčského talentu **Vey Kaiserové** (nar. 1988) se sice v Rakousku vyšplhala mezi bestsellery, k číslům veleúspěšné prvotiny *Popdechovka aneb Jak přišla věda do hor* (*Blasmusikpop oder Wie die Wissenschaft in die Berge kam*, 2012, č. 2015) se ale podle všeho ani zdaleka nepřiblížila. Poněkud na okraji zájmu zůstala i opětovná literární výprava do Indie stárnoucího barda slov **Josefa Winklera** (*Der Stadtschreiber von Kalkutta*, Čestný spisovatel města Kalkata) a spíše vlašného přijetí se dostalo i románové studii lidské normality českými nakladateli dosud neobjevené **Anny Weidenholzerové** (*Finde einem Schwan ein Boot*, Najdi labuti loďku).

Autorem, jehož naopak díky dřívějším překladům kriminálních románů *Sladkost života* (*Die Süße des Lebens*, 2006, č. 2010) a *Dům s matracemi* (*Das Matratzenhaus*, 2010, č. 2011) tuzemští čtenáři znají, je **Paulus Hochgatterer** (nar. 1961). Hochgatterer, civilním povoláním psychiatr pro děti a mládež, ve svých textech často využívá poznatky z vlastní lékařské praxe a přímo či oklikou zobrazuje pohnuté osudy dětí a mladistvých. Nejinak je tomu i v detektivně laděné novince *Fliege fort, fliege fort* (Jen leť, jen leť), jejíž děj autor stejně jako v případech výše zmíněných románů zasadil do fiktivního městečka Furthu am See. Na místo činu se tak vracejí stárnoucí komisař Ludwig Kovacs, psychiatr Raffael Horn či poněkud vyšinutý benediktinský mnich Joseph Bauer. Zatímco Kovacs spolu se svým týmem pracuje na objasnění zmizení malé dívky a pátrá po příčinách útoků na místní seniory, Horn bojuje s uměleckými ambicemi dospívajícího syna Tobiasa a Bauer s lelkujícími mladistvými vydědenci.

Hochgatterer se od tradičního pojetí detektivního románu odklání především nebývalým důrazem na osudy jednotlivých postav, které zobrazuje hned z několika perspektiv. Kromě toho překvapí i to, nakolik se zápletky táhnou podél řady aktuálních společenských témat včetně rostoucí xenofobie ve společnosti, vzestupu pravicového extremismu či integrace nezletilých uprchlíků.

Kriminálních aktivit jiného ražení se týká historický román *Die Tauben von Brunn* (Holubi z Brna) **Bettiny Baláka** (nar. 1966). Příběh rozložený do několika desetiletí 19. století se točí kolem sázkařských podvodů s loteriijními losy. Autorka se dle svých slov

nechala inspirovat zvěstmi, které kolují o historické postavě vídeňského zbohatlíka Johanna Karla von Sothena (1823–1881). Von Sothen byl majitelem trafiky a prodejcem výherních losů, který během let za poněkud neobjasněných okolností přišel ke slušným penězům. Proslýchá se, že si k majetku dopomohl jednoduchým švindlem spočívajícím ve zpoždění, k němuž docházelo mezi losem v Brně a uzavřením sázek ve Vídni. Než totiž posel s výsledky losu dorazil koňmo z Brna do Vídně, měli Vídeňané možnost nadále sázet. Poštovní holub přitom tutéž vzdálenost urazil mnohem rychleji.

V románu se bezskrupulózní „self-made man“ von Sothen, jak antihrdinu označuje sama autorka, vetře do přízně brněnské chovatelky poštovních holubů Berty, která je posléze tak trochu proti své vůli donucena podílet se na jeho podvodu. Vzrušující, na detaily bohaté dobové panorama, hodnotí román recenzenti a literární sondu do období postupně se formujícího kapitalistického trhu si pochvalují.

VRAŽDA, NEBO SEBEVRAŽDA?

Po stopách zločinu se vydává čtenář také na prvních stránkách románu *Als ich jung war* (Když jsem byl mladý) v Hamburku žijícího prozaika **Norberta Gstreina** (nar. 1961). Nebo byla smrt mladé nevěsty Iris, kterou našli druhého dne po veselce pod blízkým srázem bez známek života, sebevražda? Případně jen nešťastná náhoda? To je jedna z otázek, kolem níž titul oceněný Rakouskou knižní cenou krouží. Gstrein se soustředí na podivínskou, samotářskou postavu Franze, syna alpského hoteliéra, který během studií v rodinné restauraci vypomáhá při focení svatebních hostin. Onoho osudného večera se mladík shodou okolností stává jediným svědkem roztržky mezi novomanželi a posléze terčem nevěstinych provokativních poznámek. O třináct let později, po letech strávených coby instruktor lyžování v Rocky Mountains, se Franz vrací zpět do Tyrolska a je bratrem a jeho ženou konfrontován s pozapomenutou minulostí i vlastními přešlapy.

Paralelně s rakouskou linií příběhu vyplouvají v dalších kapitolách na povrch i detaily z vypravěčova života v zámoří, jehož smutným středobodem se stala sebevražda jednoho z Franzových svěřenců, profesora československého původu Jana. Aniž by se o to mladý muž jakkoli přičinil, vypěstoval si český emigrant odněkud z Moravy k Franzovi během let nejednoznačný, pseudootcovský vztah. Teprve po profesorově smrti Franz s ohromením zjišťuje, že zdánlivě osamělého šedesátníka vlastně vůbec neznal.

Gstreinova mistrně vystavěná psychologická próza se dotýká řady nesnadno uchopitelných témat včetně

otázky viny, sebeklamu či mocenských vztahů mezi pohlavími. Text to ani v nejmenším nepřipravilo o vnitřní pnutí, které si čtenáře rychle podmaní. Také u recenzentů román bodoval. Neváhali jej označit za působivý portrét naší k hysterii inklinující doby nebo za knihu, v níž se literární tajemno výborně prolíná s diskusí o #MeToo.

Sondu do mezilidských vztahů vysílá i **Laura Freudenthalerová** (nar. 1984) v útlé próze *Geistergeschichte* (Duchařská historka). Její protagonistkou je padesátiletá francouzská klavíristka Anne, která už dobrých dvacet let sdílí tutéž domácnost s manželem Thomasem. Během ročního volna, které si Anne dopřává, aby se mohla více věnovat hraní a práci na plánované učebnici, jí však dobře známé prostředí a zavedené pořádky začínají být proti srsti. Zdá se, že Thomas se z jejího života pomalu vytrácí. Už ani nespává ve společné ložnici. Anne jej podezírá z nevěry a ta představa ji natolik pohltí, že se Thomasova nová známost pomalu stává součástí jejího života, duchem či stínem, který ji doprovází na každém kroku.

Jak už z anotace vyplývá, zobrazuje Freudenthalerová ve svém v pořadí druhém románu postupné odcizení mezi dlouholetými partnery. Představy a realita přitom splývají v jediné, a tak není možné jednoznačně říci, co je pravda a co pouze dílo přespříliš bujné imaginace. Autorka, kterou kritická obec považuje za jeden z největších mladých talentů rakouské literatury, za knihu získala Cenu EU za literaturu. Zahraníční práva se jistě i díky tomu prodala už do třinácti zemí včetně Švédska, Bulharska či Španělska. Český překlad se podle všeho zatím nechystá.

NOVÉ KNIŽNÍ PŘEKLADY V ČEŠTINĚ

Můžeme však upozornit na jiná jména rakouských autorek a autorů, jejichž knihy v loňském roce poprvé pronikly k českým čtenářům: např. **Marlen Haushoferová**, **Milena Michiko Flašarová**, **Clemens J. Setz** či již jmenovaný **Norbert Gstrein**.

Zed' (Die Wand), v pořadí třetí a nejúspěšnější román rakouské spisovatelky Marlen Haushoferové (1920–1970), která již před půlstoletím podlehl na vídeňské klinice rakovině kostí, bude možná pro mnohé české čtenáře literárním objevem roku, přestože originál prvně vyšel již v roce 1963. Mezitím se útlý román stal v německojazyčném prostředí kultovní knihou, byl vydán ve více než patnácti překladech (mj. roku 1989 ve slovenštině), roku 2012 zfilmován a v témže roce uveden na jevišti vídeňského Burgtheateru.

Zralá, ovdovělá žena, matka dvou téměř dospělých dcer, přijme pozvání příbuzných odjet společně na tři dny na jejich loveckou chatu do hor. V noci

dojde k blíže nespecifikované katastrofě a žena zůstane oddělena od okolní civilizace neviditelnou zdí. Usiluje o přežití v naprosté samotě, jen ve společnosti několika zvířat – psa, krávy a kočky. Přehodnocuje svůj vztah k přírodě, rozvíjí úvahy o svobodě a o smrti. Vyprávění je koncipované jako souvislý tok deníkových záznamů, které si vypravěčka a zároveň vlastně jediná protagonistka románu vede na základě stručných poznámek z předchozích tří let, jež strávila v absolutní sociální izolaci. Píše přímočarým, neestetizujícím stylem a hned v úvodu se vyznává: „Nepíšu, protože by mě těšilo psát; zkrátka pro mě vyplynulo, že musím psát, když nechci ztratit rozum.“

Pro svou interpretační otevřenost lze román číst jako ironickou robinsonádu, filozofické podobenství o lidské osamělosti a izolaci i jako dystopickou vizi světa po blíže neurčené katastrofě. V překladu **Kateřiny Lepič** vyšla *Zed'* jako 120. svazek edice Revolver Revue.

Tématem sociální izolace, pro niž se však mladý člověk rozhodne dobrovolně, se zabývá úspěšný román *Říkal jsem mu Kravata* (*Ich nannte ihn Krawatte*) ve Vídni žijící Mileny Michiko Flašarové (nar. 1980), dcery japonské matky a rakouského otce s českými kořeny. Kniha zavádí čtenáře do Japonska a do světa hikikomori, jak blíže rozvádí ve své recenzi pro iLiteraturu Jana Dušek Pražáková. Český překlad **Petra Janouška** vstupuje se sedmiletým odstupem od originálu do početné řady překladových verzí románu, který v roce 2012 aspiroval na Německou knižní cenu.

Povídkovým souborem *Láska za časů Mahlstadtského dítěte* (*Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes*) se v překladu **Marie Voslářové** českým čtenářům představil štyrskohradecký vystudovaný matematik a germanista, velký literární experimentátor a mystifikátor Clemens J. Setz (nar. 1982). Za svou sbírku povídek dostal Setz v roce 2012 významnou Cenu Lipského knižního veletrhu; loni se svým druhým povídkovým svazkem *Der Trost runder Dinge* (Útěcha oblých věcí) usiloval o Rakouskou knižní cenu.

Ta nakonec připadla o generaci staršímu Norbertu Gstreinovi, o jehož uměleckých kvalitách se nyní díky překladatelské práci **Radovana Charváta** na knize *Anglické roky* (*Die englischen Jahre*) mohou přesvědčit i čeští čtenáři. Střídáním vypravěčských perspektiv a obratným propojováním historicky doložené reality a uvěřitelné románové fikce pátrá autor po pravdě života spisovatele Gabriela Hirschfeldera. Precizně konstruovaný román o záměně identity se zprvu čte jako detektivka a zůstává napínavý do poslední stránky.

Věrné čtenáře **Ingeborg Bachmannové** potěšil překlad jejího nedokončeného románu *Případ Franza*

(*Der Fall Franza*, česky **Michaela Jakobsenová**). Dále se na knižních pultech objevily novinky **Christopha Ransmayra** (*Děsy mrazu a temnoty* z německého *Die Schrecken des Eises und der Finsternis* přeložila **Pavla Weber**), Roberta Menasseho (jehož *Hlavní město / Die Hauptstadt*, vítězný román Německé knižní ceny 2017, přeložil **Petr Dvořáček**) či **Daniela Kehlmann** (román *Tyll* ze stejnojmenného originálu do češtiny přeložil **Michael Půček**).

AUTORSKÁ ČTENÍ A BESEDY

Rok 2019 pochopitelně přinesl také řadu příležitostí, při nichž se české publikum mohlo setkat s autorkami a autory live – a nejednou šlo o vystoupení výše zmíněných literárních prominentů. Tak např. erudovaný a výřečný Robert Menasse využil na pražském Světě knihy příležitost obhajovat myšlenku evropského sjednocení a avizované čtení ze svého bruselského románu *Hlavní město* odvolal s tím, že publikum je jistě gramotné a četbu zvládne samo. Laura Freudenthalerová se spolu s dalšími autory německého jazyka účastnila v rámci programu Das Buch diskuse na téma Román jako filtr vzpomínek. **Isabella Feimerová** (nar. 1976) na devátém ročníku česko-německého literárního festivalu Literatura v parku představila svoji existenciální neo-noirovou povídku *Monster* (Přízrak), jež může svou atmosférou připomínat filmy Davida Lynche. Zlínský rodák **Stanislav Struhar** (nar. 1964), žijící od roku 1988 v Rakousku, četl v rámci Zlínského literárního jara ze své knihy *Dar naděje* (*Die Gabe der Hoffnung*), jejíž děj se rozpíná mezi Vídní a Zlínem, autorovým rodištěm. Norbert Gstrein u nás na jaře představil svůj společenský román z roku 2018 *Die kommenden Jahre* (Nadcházející roky), v němž se zamýšlí mj. nad otázkami klimatických změn a migrační krize. **Daniel Wisser** (nar. 1971) na podzim prezentoval svůj román *Königin der Berge* (Královna hor), vyznamenaný Rakouskou knižní cenou za rok 2018, jehož překlad do češtiny připravuje nakladatelství Archa.

DIVADELNÍ A ČASOPISECKÁ RECEPCE

Na program českých divadel figurovaly v loňském roce mimo jiné hry Elfriede Jelinekové (*Královna duchů* a *Vzteky* v A Studiu Rubín a dále *Dílo* ve Studiu hrdinů), dramatizace **Thomase Bernharda** (úspěšné *Mýcení* v Divadle Na Zábradlí, *Divadelník* uvedený v Komorní scéně Aréna, *Zdání klame* ve Studiu hrdinů a *Oběd u Wittgensteina* ve Stavovském divadle) a také po jedné hře z tvorby Petera Handka (*Stopy zbloudilých* v pražském Divadle X10), **Wernera Schwaba** (*Prezidentky* v brněnském Hativadle) a **Dimitré**

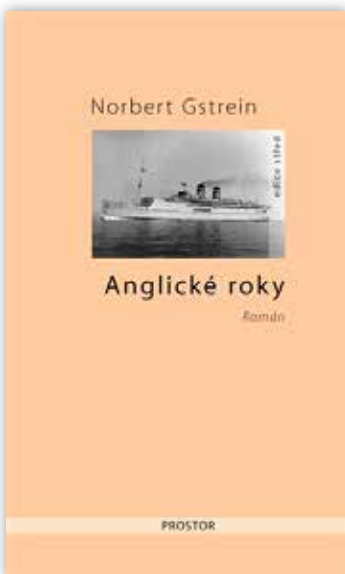
Dineva (*Kůže a nebe* v Divadle Orfeus). Nadto mělo divadelní publikum příležitost zhlédnout v Praze dvojí nastudování hry *Štěstí a pád krále Otakara* (*König Ottokars Glück und Ende*) z pera **Franze Grillparzera**. Dušan D. Pařízek ji inscenoval ve vídeňském Burgtheateru a v tuzemsku byla k vidění na podzim během Pražského divadelního festivalu německého jazyka. Dva měsíce předtím si pak hra odbyla svou vůbec první českou premiéru (byla napsána roku 1823!) v režijním ztvárnění Michala Háby v Komedii, Městských divadlech pražských, a to v překladu **Radka Malého**, který zní *Sláva a pád krále Otakara*.

Teatroložka a překladatelka **Zuzana Augustová** připravila pro 16. vydání loňského ročníku časopisu *Tvar* tematické číslo věnované Elfriede Jelinekové a současnému rakouskému divadlu. Otevírá jej rozhovor s divadelním režisérem Dušanem D. Pařízkem, nechybí překladové ukázky z tvorby Elfriede Jelinekové (*Beze světla*), Wernera Schwaba (*Antiklimax*) či **Kathrin Röggly** (*Fake Reports*), o níž kritika mluví jako o jelinekovské následovnici. I v českých literárních médiích bylo samozřejmě reflektováno udělení Nobelovy ceny za literaturu Peteru Handkemu (např. časopis *A2* 24/2019 otiskl tematické příspěvky **Tomáše Dimtera** a **Jana Štolby**; *Host* mj. studii **Milana Tvrdíka** či **Viktorie Knotkové** a také překlad Handkeho děkovné řeči).

© *Jakub Ehrenberger / Jitka Nešporová*,
publikováno 26. 2. 2020

www.iliteratura.cz/Clanek/42675/rakouska-literatura-vroce-2019

Vězněm vlastního osudu

Norbert Gstrein: Anglické roky

Přel. Radovan Charvát, Prostor, Praha, 2019, 312 s.

Román *Anglické roky* se jako první z tvorby rakouského spisovatele **Norberta Gstreina** dočkal českého překladu. Dostává se k nám s dvacetiletým odstupem od originálu. A přece pro seznámení nemohl nakladatel vybrat lépe, než když vsadil na příběh uprchlíka na pozadí druhé světové války. Román zdařile kombinuje doložená fakta s uvěřitelnou fikcí a nastavuje kritické zrcadlo i dnešní době.

Děj románu *Anglické roky* (1999, č. 2019) začíná v rakouském institutu v Londýně na vernisáži výstavy připomínající osudy válečných emigrantů. Mladá rakouská lékařka se zde seznámí s Margaretou, vdovou po spisovateli Gabrielu Hirschfelderovi. Po náhodném setkání následují brzy další. Mladá žena je uhranuta historkami o slavném rakouském rodákově, o němž toho tolik slyšela již od svého bývalého muže, spisovatele Maxe, který byl Hirschfelderovým velkým obdivovatelem. Její pozornost upoutají záhady a zámlky v jeho životě, především pak Margaretino přiznání, že se jí muž před smrtí svěřil se

svým největším tajemstvím. Za války měl spáchat vraždu. Po všem, co mladá lékařka o Hirschfelderovi slyšela, je zaskočena a zároveň ohromena otázkou, zda je to skutečně pravda, a rozhodne se věci přijít na kloub. Kontaktuje postupně všechny jeho bývalé manželky, navštíví i místo, kde byl za války internován, a doufá, že se jí podaří záhadu objasnit. Setkání s jednotlivými ženami však nejsou příliš přínosná. Tak, jak procházely jeho životem, vybavuje si každá z nich jen útržky a různé detaily týkající se příslušné části Hirschfelderovy minulosti a způsob, jak o ní sám mluvil. Tyto pohledy se někdy doplňují, jindy si odporují. Nezdá se, že by mohly přispět k rozřešení záhady.

Vyprávění mladé lékařky střídají úseky Hirschfelderových vzpomínek. Z nich se dozvídáme o jeho rodině, pronásledování Židů v předválečné Vídni a odchodu do Londýna, který ho měl uchránit před jistou deportací. Londýn se zprvu zdál být skutečným útočištěm, po vyhlášení války se však situace změnila. Strach z náletů a německého útoku vyvolal v Británii hysterii a nedůvěru vůči všem, kteří přišli z Itálie, Rakouska či Německa. Nehrálo roli, zda rodnou zemi opustili již před lety, nebo nedávno, aby unikli pronásledování pro svůj židovský původ. Gabriel Hirschfelder patřil k těm, již se svou obhajobou před speciálně ustanovenými komisemi neuspěli a byli převezeni do internačního tábora.

VĚZNĚM VLASTNÍHO OSUDU

Pobyt v internačním táboře na ostrově Man je ústředním momentem celého příběhu. Zde se odehrály události, které určily další osud aktérů. Čtenář se o nich však zprvu dozvídá jen střípky. Tajemství Hirschfelderova osudu je objasněno na konci románu, kdy už se nezdá, že by to ještě mohlo být možné. Vysvětlí se, jak se v jeden okamžik protnuly dva lidské osudy, co rozhodlo o bytí a nebytí dvou uprchlíků. Pro přeživšího je pobyt v internačním táboře okamžikem, který určí celý jeho další život, a zároveň jediným pojítkem s vlastní minulostí. On sám se tak stává vězněm osudu, který přežitím získal.

TAJEMSTVÍ ÚSPĚCHU GSTREINOVA ROMÁNU

Anglické roky patří ke knihám, jejichž význam ani po létech nezestárne. I když v originále vyšel román před dvaceti lety, na jeho aktuálnosti se nic nemění. Oslovuje tajemným osudem uprchlíka, motivem záměny identity a hrou s její mediální prezentací, nepříjemně aktuální je zobrazení dobových společenských konvencí, na jejichž základě bylo a je k Židům a uprchlíkům přistupováno.

K úspěchu románu významně přispívá i způsob vyprávění. Na první pohled strhující příběh, připomínající detektivku, je ve skutečnosti přísně konstruovaný text. Jestliže zprvu předkládané události působí jako zcela věrohodné, s postupem děje se situace mění. Gstrein přidává další varianty příběhu a záměrně zpochybňuje důvěryhodnost prvotní verze. Až do finále nechává čtenáře v nejistotě. Tok vyprávění není lineární, střídá se perspektiva mladé lékařky a samotného Hirschfeldera, jejich promluvy či úvahy jsou přerušovány dalšími souvislostmi, vzpomínkami a postřehy. Tento postup do příběhu vnáší potřebné tempo a zároveň umocňuje výše zmíněnou konstrukci různých variant a hypotéz.

Vydařený český překlad románu je dílem **Radovana Charváta**. Doslov, kterého se překladatel též ujal, přináší důležité informace o okolnostech vzniku knihy a historických skutečnostech a tematizuje i obtížnost psaní o válečných událostech a obětech.

FAKTA A FIKCE U NORBERTA GSTREINA

V návaznosti na román *Anglické roky* vydal Norbert Gstrein další dva texty. Jestliže vlastní román končí setkáním vypravěčky a jejího bývalého muže Maxe, próza *Selbstporträt mit einer Toten* (Autoportrét s mrtvou, něm. 2000) na něj navazuje a vrací se před začátek románového děje do doby, kdy Max a mladá lékařka, pozdější vypravěčka románu *Anglické roky*, byli manželé. Hlavním obsahem novější prózy je přepis několik dní trvajících emočně vypjatých projevů Maxovy sebelítosti nad neúspěchem jeho textu o Hirschfelderovi. Max je zcela pohlcen emocemi, které pramení z jeho uraženého ega. Svou ženu vnímá pouze jako posluchače a není jí žádnou oporou v její skutečně kritické situaci, kdy se musí vyrovnat se smrtí své pacientky. Díky této próze pochopíme nejen důvod rozchodu manželského páru a osobní zájem mladé lékařky na pátrání po skutečném příběhu Gabriela Hirschfeldera. Zároveň je nám na příkladu Maxova textu předkládán jeden ze způsobů, jak může být Hirschfelderův příběh zpracován. A to ve chvíli, kdy děj vlastního románu ještě nezačal.

Druhým textem, který se přímo věnuje tvorbě románu *Anglické roky*, je esej s názvem *Fakten, Fiktionen und Kitsch beim Schreiben über ein historisches Thema* (Fakta, fikce a kýč při psaní na historické téma, něm. 2003). Jedná se o text přednášky, se kterou Gstrein vystoupil ve Vídni v roce 2000. Seznámení s tímto textem lze pro porozumění Gstreinovu autorskému přístupu vřele doporučit.

Norbert Gstrein zde uvažuje o etickém rozměru psaní o válečných obětech a kriticky se staví k jaké-

koli povrchnosti či šablonovitosti. Jak v úvodu říká, ten, kdo se narodil po válce, „nemůže chtít vážně vyprávět příběh na pozadí událostí třetí říše, aniž by s tím zároveň v nějaké formě nevyprávěl, jak jsou takové příběhy vnímány“. V románu *Anglické roky* se setkáváme s několika verzemi vnímání a interpretace téhož: Hirschfelderův osud je různým způsobem vyprávěn jím samým, jeho blízkými, spisovatelem Maxem, interpretován literární vědou a kanonizován v kontextu hodnocení emigrace. Důležitý je přitom fakt, že význam, který tyto verze v průběhu děje měly či mají, nesouvisí s mírou jejich pravdivosti. Zvolená konstrukce románu s nevěrohodným vypravěčem je Gstreinovo vědomé rozhodnutí, podle něj při dané komplexnosti tématu jediné možné.

V eseji se zamýšlí také nad tím, jakým způsobem se mluvilo a mluví o emigrantech, uprchlících či Židech, jak často předpojatá tvrzení a paušálně přebírané názory a postoje hrají ve vztahu k židovství a psaní o něm svou roli dodnes. V této souvislosti pojmenovává řadu stereotypů, které se při poměření konkrétním osudem nestanou ničím jiným než prázdnou frází.

Podnětné jsou i myšlenky na téma exilu. Gstrein pokládá emigraci za závažný zásah do života, skutečnou změnu identity. Tento motiv tudíž není v konstrukci románu jen proto, aby zpestřil děj. Jedná se o důležitý aspekt vystihující podstatu emigrace.

Z AUTOROVY BIBLIOGRAFIE

Od vydání románu *Anglické roky* uběhlo dvacet let a autor mezitím vydal několik dalších. Některé z nich osobně představil také v České republice. Dnes se oprávněně řadí k předním rakouským spisovatelům a jeho dílo si zaslouží soustředěnou pozornost. Vhodné je uvést přinejmenším dva následující romány o válce v Jugoslávii – *Das Handwerk des Tötens* (Řemeslo zabíjení, 2003) a *Die Winter im Süden* (Zimy na jihu, 2008). Jako jisté vybočení z řady lze chápat román *Die ganze Wahrheit* (Celá pravda, 2010), sarkastické zúčtování s literárním provozem, zjevně inspirované poměry v renomovaném německém nakladatelství Suhrkamp po smrti nakladatele Unselda, kde první Gstreinovy texty vycházely. Následoval román o náboženském fanatismu *Eine Ahnung vom Anfang* (Tušení začátku, 2013), který autor představil před šesti lety na knižním veletrhu v Praze. S knihou *Die kommenden Jahre* (Nadcházející roky, 2018) se vydal k tématům zcela aktuálním – současným krizím v mezilidských vztazích, klimatu i soužití s uprchlíky. Pro Gstreinův autorský rukopis je příznačné, že nic není ve skutečnosti takové, jak se na první pohled jeví. Proto ani letos v červenci vydaný román *Als ich*

jung war (Když jsem byl mladý, 2019) není žádná autobiografie, jak by se snad zprvu mohlo zdát. Příběh s detektivní zápletkou se dotýká několika témat včetně sexuálního násilí. Vyprávění hlavního hrdiny postupně odhaluje spletenec zamlčování a přetvářky, který jeho život provází. Jak je pro autora typické, jednoznačné rozřešení kniha nenabízí. Román byl diskutován v médiích hned po uveřejnění, Norbert Gstrein za něj obdržel Rakouskou knižní cenu.

© Eva Vondálová, publikováno 9. 9. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/42033/gstrein-norbert-anglicke-roky

Poslední doušek veltlínského

Daniel Wisser: Königin der Berge

Jung und Jung, Salzburg, 2018, 394 s.

Co říct o čtyřicetiletém muži, který podnikal v oblasti informačních technologií, je bezdětný a rád pije veltlínské? Měl by o čem vyprávět, nebýt fatální diagnózy v podobě roztroušené sklerózy a obsedantního přání dobrovolně rozhodnout o vlastní smrti?

Hořce laděný, a přece humorný román *Königin der Berge* (Královna hor) rakouského prozaika a hudebníka **Daniela Wissera** si vysloužil Rakouskou knižní cenu za rok 2018. Jeho protagonistou je cynický čtyřicátník Robert Turin, odkázaný na vozík a pomoc další osoby. Jeho diagnóza totiž zní: roztroušená skleróza. Do pečovatelského domu, kde se odehrává většina románu, se stáhl dobrovolně a předčasně.

PAN TURIN, NEBO ROBERT?

Od samého počátku románového vyprávění je Robert Turin již několik let součástí pečovatelského domu. Zná zdejší rutinu, zná pečovatelky, praktikanty, pacienty a způsob, jak do svého pokoje a různých zákoutí domu propašovat láhev whisky nebo veltlínu. Platí to i naopak: pečovatelský dům zná pana Turina, jeho návyky i záliby, všichni vědí, co má rád (nechat dveře do pokoje pootevřené) a co ne (procházky po zahradě). A někdo ví i o jeho přání umřít dobrovolně ve Švýcarsku, dokud o tom může rozhodnout sám.

Děj se odehrává v uzavřeném světě, který funguje podle vlastních pravidel a žije vlastními rituály, a přestože v jistém smyslu podléhá neustálému pohybu (výměna sester na oddělení, stavební práce, úspory), přece jen je stabilní a statický. Čtenáře příběhem provází pan Turin, jenž vyniká talentem pozorovat věci kolem sebe a snaží se využít z nich něco pro sebe, zejména cokoli, co ho přiblíží jeho cíli ve Švýcarsku.

Takto nastavená časová a prostorová perspektiva, třebaže se zdá být přirozená, je jedním z autorových kouzelnických triků. Většina textů z nemocničního prostředí totiž pracuje s vypravěčskou perspektivou příchozího, tj. postavy, která se obeznamuje s dosud velkou neznámou, kterou pro ni nemocniční provoz představuje. Jinak ovšem věc bere pan Turin v románu *Königin der Berge*. Pan Turin se zdá být tak socializovaný v prostředí pečovatelského domu, tak suverénní v ovládání svého vozíku, personálu a ostatních pacientů, že zpočátku jeho nemoci a jeho životní situaci ani nevěnujeme až tak velkou pozornost. A nepostřehneme, jak manipuluje i s námi. Bereme ho jako samozřejmost tak, jak ho vidí pečovatelky, tedy trochu obtížného, ale i zajímavého pacienta. Považujeme za samozřejmé jeho vnímání času i prostoru a ani si neuvědomujeme, že pan Turin je tady předčasně a dobrovolně – dvě obyčejná, ale jak důležitá slova!

Stejně tak se zdá, že není rozdíl v oslovení pan Turin a Robert Turin. V průběhu děje však pochopíme, že vstupem do pečovatelského domu se pan Turin narodil a Robert Turin zemřel. Aspoň tak to vypravěč chce. Bohužel nepočítal s realitou mimo pečovatelský dům, která mu pořád hází klacky pod vozík, například v podobě manželčiných návštěv či jeho návštěv vlastního bytu, anebo když přijme pozvání na narozeninovou oslavu. To jsou situace, kdy se pan Turin shledává s Robertem Turinem – a ty patří k nejdokladnějším pasážím knihy.

ALIKI, KATHARINA, IRENE A OSTATNÍ

Okolí pana Turina, jeho lásky, pomocnice, kritičky a nakonec i vykonavatelky jeho poslední vůle, jsou veskrze ženy, počínaje prvním písmenem abecedy, pečovatelkou Alikí. Považovat ovšem pana Turina za lamače ženských srdcí, jak to naznačují některé čtenářské či recenzentské výklady, by nebylo zcela správné. Ženy v románu tvoří jen nejpočetnější zastup hlasů a přispívají k jeho kouzlu. Některé ženy se textem jen mihnou, některé se vracejí, až čtenář může nabýt dojmu, že přes všechnu odlišnost jednotlivých ženských postav jde o jakýsi obecný princip, jež lze (anebo nelze) ztotožňovat s titulní „královnou hor“.

Suverénně se za královnu hor vydává malé děvčátko, jež se ovšem v textu objeví také jen krátce, anebo můžeme za tímto označením spatřovat surreálnou vypravěčskou rovinu románu, která se manifestuje v různých vypravěčských perspektivách na hranici reality a fantazie (například hlas utraceného kocoura Dukakise) a jež stojí v kontrastu se skoro banálním popisem pečovatelského provozu.

Ženské postavy v románu, ať už je to Turinova manželka, nebo pečovatelky, nám pomáhají lépe pochopit povahu pana Turina. Děje se tak většinou v dialogích, které velice přispívají k čtivosti románu. Není bez zajímavosti, že v textu jsou graficky odlišeny dvě roviny dialogů – hovory reálně vyslovené a jiné, jen simulované, přehrávané v myšlenkách. Čím víc Turinova nemoc postupuje, tím víc je jí poznamenán i text, některé repliky a pasáže jsou přeškrtnuty a ke slovu se dostávají osobnosti veřejného života nebo i lidé, kteří jsou už po smrti. Značná část textu se pohybuje na hranici vysloveného a myšleného, na hranici reality a fantazie; koneckonců v prostředí, kde žíví a mrtví, člověk pohyblivý a člověk uvázaný na lůžko nebo na vozík sdílejí stejný čas a prostor, se rozdílí beztak stírají.

Zmíněné prostupování hranic viditelného a neviditelného je zajímavě ztvárněno v motivu na obálce, který na první pohled vypadá jako čistý produkt fantazie, neurčitý, abstraktní objekt, ale ve skutečnosti je to detail fotografie dna láhve veltlínského.

MEZERA V POOTEVŘENÝCH DVEŘÍCH

Románovému ději předchází jako motto citát od německého spisovatele a umělce **Rora Wolfa** (nar. 1932), jehož texty Daniel Wisser zhudebnil: „Vážené dámy, vážení pánové, očekáváte, že vám budu vyprávět něco ze svého života. Můj život byl nezajímavý. Můj život byl strohý, tichý, bez událostí a vlastně nestál za zmínku. Můj život jen tak proplul, byl to nenápadný pohyb vedle malých vírů nebo i vedle ničeho, od začátku až po tento moment, kdy před vámi stojím, abych vám něco ze svého života vyprávěl.“

Některým čtenářům se může zdát postava pana Turina nezajímavá, možná banální. Není to žádný Randle Patrick McMurphy, protagonista knihy **Kena Kesseyho** *Vyhoďte ho z kola ven!*, i když i pan Turin je rebel a nedodržuje předpisy. Ale co říct o čtyřicetiletém muži, který podnikal v oblasti informačních technologií, je bezdětný a rád pije veltlínské? Není to tak, že až nemoc mu dodala na určité zajímavosti a bez ní by nestálo za to se o něho starat? Nedá se o něm tvrdit, že by v něčem vynikal, koneckonců i ty informační technologie mu jen nějak spadly do klína

a beztak o nich nemluví, ostatně celý jeho předešlý život je po nástupu do pečovatelského domu zahalen mlčením.

Osvětlení přináší zmíněný citát: nejde o vcelku nezajímavý život, ale právě o tento okamžik, ve kterém se vypravěč nachází, aby o svém životě vypravoval. V případě pana Turina je rozhodujícím momentem jeho pobyt v pečovatelském domě. A ta chvíle mu rychle uniká, zčásti postupující nemocí, zčásti jeho přáním ukončit život. Času je tedy málo a není radno se zdržovat. Všechno je zaměřeno na cíl ve Švýcarsku. A právě poslední kapitoly knihy z cesty do Švýcarska posunou dřívější banální věci do existenciální roviny, jako například přání, možná poslední v jeho životě, dovřít dveře a nenechat ani tu malou mezeru, na které si na začátku tolik zakládá.

Román *Königin der Berge* si Rakouskou knižní cenu rozhodně zaslouží. Nešetří černým humorem, který však není šíravý, nabízí zajímavou hlavní postavu vybavenou – prý – jednou z vyhraněných rakouských vlastností, jíž je mrzutost, ale naštěstí se drží v přijatelných mezích, aby protagonista nebyl nesympatický, a mluví civilně a bez patosu o posledních věcech člověka.

© Richard Guniš, publikováno 4. 12. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/42387/wisser-daniel-konigin-der-berge

Rakouská knižní cena 2019

V předvečer vídeňského knižního veletrhu Buch Wien se i letos udělovala Rakouská knižní cena. V hlavní kategorii uspěl uznávaný prozaik **Norbert Gstrein** s novinkou *Als ich jung war*, cenu za nejlepší prvotinu si odnesla **Angela Lehnerová** za titul *Vater unser*.

Několik let volala rakouská spisovatelská obec po vzniku samostatné Rakouské knižní ceny, která by na domácím, respektive německojazyčném trhu, ale též za jeho hranicemi pravidelně upozorňovala na nejzajímavější rakouské novinky daného období. Roku 2016 se spisovatelé i čtenáři konečně dočkali. Od té doby se ocenění na trhu etablovalo, o čemž svědčí i čísla. Zatímco v zahajovacím roce se o cenu udělovanou napříč žánry – nominovány mohou být tituly z oblasti beletrie, poezie, dramatu a literární eseje – ucházelo celkem 95 titulů, letos nakladatelé zaslali rovných 140 novinek, mezi nimi i 26 prvotin bojujících v samostatné kategorii.

Pětičlennou odbornou porotu v pestré produkci nejvíce oslovil román *Als ich jung war* (Když jsem byl mladý) tyrolského rodáka Norberta Gstreina (nar. 1961). Čerstvému laureátovi, který od konce osmdesátých let patří k výrazným hlasům rakouské scény, shodou okolností letos v češtině vyšel román *Anglické roky* (*Die englischen Jahre*, 1999, č. 2019, přel. **Radovan Charvát**), a tak se o jeho stylistickém umění, vyzdviho- vaném i v souvislosti s nejnovější knihou, mohou přesvědčit i tuzemští zájemci.

PŘÍBĚH ZAHALENÝ V POLOŠERU

V novém románu, který od vydání *Anglických roků* dělí dvacet let a hned několik próz včetně románu *Eine Ahnung vom Anfang* (Tušení začátku, 2013), který autor před lety představil také na veletrhu Svět knihy, vzpomíná ich-vypravěč Franz na vlastní dětství a dospívání v rodině hoteliéra a majitele restaurace v tyrolských Alpách. Franz je rodiči chtě nechtě zatažen do soukolí turistického byznysu a vypomáhá mj. coby amatérský fotograf při focení svatebčanů. Když

se však jednoho dne pod skalním srázem najde mrtvola jedné z nevěst, kterou Franz fotografoval, začne se policie zabývat i variantou, že nešlo o sebevraždu.

Gstreinova novinka si pohrává s žánrem kriminálního románu, jeho nepsanými zákony se ale neřídí. Jak se zmiňuje porota ve svém komentáři, čtenář sice sleduje příběh s napětím, na rozdíl od detektivního románu však chybí na scéně „supermozek“, který by vše jednoznačně interpretoval. „Franz nám vypráví svůj příběh, ale čím více detailů předkládá, tím větší nejistotu čtenář cítí,“ shrnují porotci a naznačují, že vypravěči nelze bezmezně věřit. Snad i proto jim Gstreinův román připomíná báseň *Zwielicht* (Pološero) předního německého romantika **Josepha von Eichendorffa**: „Přichází soumrak, něco nadpřirozeného se rozprostírá nad zemí. Dokonce ani příteli není možné důvěřovat v této hodině ztracených jistot,“ stojí s odkazem na Eichendorffa v prohlášení jury, která Gstreina vzápětí označuje za „mistra ‚pološerého‘ vyprávění“.

Tuzemské čtenáře jistě zaujme, že oceněný román nese také významnou českou stopu. Ve Spojených státech, kde se Franz nějaký čas živí jako instruktor lyžování, se totiž protagonista spřátelí s profesorem fyziky původem z Čech, jehož postava do děje výrazně promluví.

CESTY VLASTNÍM POKOJEM I ŽIVOTY PODIVÍNŮ

Gstrein se prosadil v konkurenci více než stovky titulů zaslaných či doporučených porotcům samotnými nakladateli. V užší nominaci zveřejněné na počátku října dále nechyběl hojně diskutovaný debut *Das flüssige Land* (Tekutá země) **Raphaely Edelbauerové** (nar. 1990), který se letos ocitl i v nominaci na Německou knižní cenu. Edelbauerová v „povedené rakouské grotesce“, jak román označila porota, doprovází fyzickou Ruth na její cestě do Groß-Einlandu, rodného městečka jejích rodičů, zesnulých během autonehody. Na tom by samo o sobě ještě nebylo nic zvláštního. Když však Ruth do městečka, o němž nikdy dříve neslyšela a které zjevně není ani na žádné mapě, dorazí, ocitá se v poněkud absurdně fungujícím autonomním společenství, které se urputně brání tikotu času, třebaže ztrácí pevnou půdu pod nohama. A to doslova, neboť místu hrozí, že je spolkně tajuplná jáma.

Poněkud bizarní konstrukce autorka využívá k sestavení příběhu kombinujícího minulost a současnost, inspirovaného literárními motivy z období postupného rozpadu monarchie a doplněného silnými obrazy a surreálnou situační komikou, poznamenává porota. Sama autorka přiznává, že je její debut především alegorické ztvárnění určitých neduhů rakouské

společnosti, jež se podle ní staví zády k vlastním historickým hříchům.

Další finalista **Karl-Markus Gauß** (nar. 1954), jehož literární veřejnost zná především coby esejistu a autora literárních reportáží, si nominaci vysloužil za prózy sebrané ve výmluvně nazvaném svazku *Abenteuerliche Reise durch mein Zimmer* (Dobrodružná cesta mým pokojem). Gauß se v něm skutečně vydává po stopách předmětů ze svého salcburského bytu a mimoděk tak procestuje i nemalou část evropské historie. České publikum jistě překvapí, že hned první rešerše jej přivádí až do Zlína.

Seznam kandidátů finálové pětice dále doplňuje dosud nepříliš známá **Sophie Reyerová** (nar. 1984), která u poroty zabodovala s románem *Mutter brennt* (Matka hoří), a **Clemens J. Setz** (nar. 1982), jemuž letos vyšla povídková sbírka *Der Trost runder Dinge* (Útěcha oblých věcí). Setz je autor poněkud podivínského ražení a nejinak je tomu i u postav jeho nové sbírky. Česky dosud jeho tvorba vycházela pouze sporadicky v literárních časopisech, v nejbližších dnech se nicméně na knihupeckých pultech konečně objeví i knižní překlad jeho sbírky povídek *Láska za časů Mahlstadtského dítěte* (*Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes*, 2011, č. 2019, přel. Marie Voslášková), za kterou autor získal prestižní Cenu Lipského knižního veletrhu. Pouze do širší nominace pronikly novinky uznávaných a cenami ověřených autorů **Marlene Streeruwitzové** (*Flammenland.*), **Gerharda Rotha** (*Die Hölle ist leer – die Teufel sind alle hier*) či **Florjana Lipuše** (*Schotter*).

DEBUTUJÍCÍ TŘICÁTNÍCI

Souběžně s hlavní cenou se uděluje též cena pro nejlepší debut. Letos si ji vysloužila **Angela Lehnerová** (nar. 1987) za titul *Vater unser* (Otče náš), v němž se slova ujímá šarmantní mladá manipulátorka Eva Gruberová. Eva neprožila v katolické korutanské vesnici zrovna šťastné dětství. Otec ji zneužíval a zaslouží si podle ní smrt, matka ji nechala napospas osudu a i vztah s mladším bratrem má k dokonalosti daleko. Anebo je všechno tak trochu jinak? Čtenář by na doporučení porotců neměl brát Evino řečnění zcela vážně. Vypravěčka, toho času už hospitalizovaná na psychiatrické klinice, je totiž s vnímáním reality trochu na štíru a raději si konstruuje svou vlastní. A tato svévole upoutala i porotu, která si všímá též toho, že hrdinka svou nespolehlivostí nejen převrací svět bláznů a normálních lidí naruby, ale také zpochybňuje veškeré, především mužské autority a jejich pořádky.

Společně s Lehnerovou se o ocenění ucházeli ještě **Marko Dinić** (nar. 1988), nominovaný za román *Die*

guten Tage (Dobré dny) o srbském mladíkovi Švabovi, jenž kvůli pohřbu milované babičky po letech cestuje zpět do rodného Bělehradu, z něhož za války uprchl, a **Tanja Raichová** (nar. 1986). Raichové prozaická prvotina *Jesolo* zachycuje deset měsíců ze života Andrey, která po návratu z dovolené v italském letovisku Jesolo zjišťuje, že je se svým dlouholetým partnerem Georgem těhotná, musí přehodit kariérní výhybku a čelit nárokům společenské role, kterou zdaleka neměla v plánu.

Rakouská knižní cena (Österreichischer Buchpreis) je výroční literární ocenění zaštiťované Úřadem spolkového kancléře, Svazem rakouských knihkupců a vídeňskou pobočkou rakouských odborů. Cena funguje na stejném principu jako obdobná ocenění v Německu či Velké Británii, tedy tradičním dvoukolovým systémem, kdy odborná porota nejprve ze všech zaslaných titulů sestavuje širší nominaci (tzv. longlist), kterou později zužuje. První držitelkou ceny se roku 2016 stala **Friederike Mayröckerová** (nar. 1924) za poetický zápisník *fleurs* (květy), v roce 2017 si cenu odnesla prozaička **Eva Menasse** (nar. 1970) za sbírku povídek *Tier für Fortgeschrittene* (Zvířata pro pokročilé) a loni **Daniel Wisser** (nar. 1971) za román *Königin der Berge* (Královna hor).

© Jakub Ehrenberger, publikováno 18. 11. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/42317/rakouska-knizni-cena-2019

Rakouská literatura v roce 2019

Souhrnný přehled

RAKOUSKÉ KNIŽNÍ NOVINKY VYDANÉ V ROCE
2019 (VÝBĚR):

- Balàka, Bettina: *Die Tauben von Brünn*. Roman.
Bauer, Christoph W.: *Niemandskinder*. Roman.
Bayer, Xaver: *Wildpark*.
Becker, Zdenka: *Ein fiesches Dirndl*. Roman.
Cotten, Ann: *Lyophilia*.
Darer, Harald: *Blaumann*. Roman.
Dinić, Marko: *Die guten Tage*. Roman.
Edelbauer, Raphaela: *Das flüssige Land*. Roman.
Franzobel: *Rechtswalzer*. Kriminalroman.
Freudenthaler, Laura: *Geistergeschichte*. Roman.
Frischmuth, Barbara: *Verschüttete Milch*. Roman.
Fritsch, Gerhard: *Man darf nicht leben, wie man will*. Tagebücher.
Gauß, Karl-Markus: *Abenteuerliche Reise durch mein Zimmer*.
Gregor, Susanne: *Das letzte rote Jahr*. Roman.
Grill, Andrea: *Cherubino*. Roman.
Grill, Evelyn: *Der Begabte*. Roman.
Gstrein, Norbert: *Als ich jung war*. Roman.
Gugić, Sandra: *protokolle der gegenwart*.
Hackl, Erich: *Im Leben mehr Glück*. Reden und Schriften.
Haslinger, Josef: *Child in Time*. Ein literarisches Bilderbuch.
Hochgatterer, Paulus: *Fliege fort, fliege fort*. Roman.
Kaiser, Vea: *Rückwärtswalzer oder Die Manen der Familie Prischinger*. Roman.
Kaiser-Mühlecker, Reinhard: *Enteignung*. Roman.
Klemm, Gertraud: *Hippocampus*. Roman.
Köhlmeier, Michael: *Die Märchen*. Mit Bildern von Nikolaus Heidelberg.
Lehner, Angela: *Vater unser*.
Lipuš, Florjan: *Schotter*.
Nöstlinger, Christine: *Der Überzählige*.
Pollack, Martin: *Die Frau ohne Grab*. Bericht über meine Tante.
Prosser, Robert: *Gemma Habibi*. Roman.
Rabinowich, Julia: *Hinter Glas*.
Raich, Tanja: *Jesolo*. Roman.
Ransmayr, Christoph: *Arznei gegen die Sterblichkeit*. Drei Geschichten zum Dank.
Reichart, Elisabeth: *Mein Geliebter, der Wind*. Gedichte.
Reyer, Sophie: *Mutter brennt*. Roman.

Roth, Gerhard: *Die Hölle ist leer – die Teufel sind alle hier.* Roman.

Rühm, Gerhard: *hero liest grillparzer. leander lernt schwimmen. eine klassische liebesgeschichte / kuchen und prothesen.* zwei dutzend kurzprosatexte

Setz, Clemens J.: *Der Trost runder Dinge.* Erzählungen.

Schachinger, Tonio: *Nicht wie ihr.* Roman.

Schmidt, Eva: *Die untalentierte Lügnerin.* Roman.

Schrott, Raoul: *Eine Geschichte des Windes oder Von dem deutschen Kanonier der erstmals die Welt umrundete und dann ein zweites und drittes Mal.*

Spalt, Lisa: *Das Institut.*

Stangl, Thomas: *Die Geschichte des Körpers.* Erzählungen.

Streeruwitz, Marlene: *Flammenwand.* Roman mit Anmerkungen.

Weidenholzer, Anna: *Finde einem Schwan ein Boot.*

Winkler, Josef: *Der Stadtschreiber von Kalkutta.*

LITERÁRNĚVĚDNÉ A NAUČNÉ PUBLIKACE O RAKOUSKÉ LITERATUŘE VYDANÉ V ROCE 2019 (VÝBĚR):

Bidmon, Agnes / Niehaus, Michael (eds.): *Kafkas Dinge.*

Honold, Alexander / Wirtz, Irmgard B. (eds.): *Rilkes Korrespondenzen.*

Larcati, Arturo / Renoldner, Klemens (eds.): „Am liebsten wäre mir Rom!“ Stefan Zweig über Italien.

Österle, David: „Freunde sind wir ja eigentlich nicht.“ Hofmannsthal, Schnitzler und das Junge Wien.

Reinert, Bastian / Götze, Clemens (eds.): *Elfriede Jelinek und Thomas Bernhard.* Intertextualität - Korrelationen - Korrespondenzen.

Stadler, Ulrich: *Kafkas Poetik.*

Welling, Florian: „Vom Anblick der Amseln“: Paul Celans Kafka-Rezeption.

ČESKÉ PŘEKLADY RAKOUSKÉ LITERATURY VYDANÉ V ROCE 2019 (VÝBĚR):

Bachmann, Ingeborg: *Případ Franza.* Opus, přel. Michaela Jacobsenová

Coudenhove-Kalergi, Barbara: *Doma je všude.* Vyšehrad, přel. Adéla Langhamerová

Flašar, Milena Michiko: *Říkal jsem mu Kravata.* Beta, přel. Petr Janoušek

Grillparzer, Franz: *Sláva a pád krále Otakara.* Městská divadla pražská, přel. Radek Malý

Gstrein, Norbert: *Anglické roky.* Prostor, přel. Radvan Charvát

Haushofer, Marlen: *Zed. Revolver Revue*, přel.
Kateřina Lepič
Kehlmann, Daniel: *Tyll*. Argo, přel. **Michael Půček**
Menasse, Robert: *Hlavní město*. Kniha Zlín, přel.
Petr Dvořáček
Ransmayr, Christoph: *Děsy mrazu a temnoty*. Map-
cards.net, přel. **Pavla Weber**
Rilke, Rainer Maria: *Kornet. Píseň o lásce a smrti kor-
neta Kryštofa Rilkeho / Weise von Liebe und Tod des
Cornets Christoph Rilke*. Kētos, přel. **Ondřej Cikán**
Roth, Joseph: *Pochod Radeckého*. Leda, přel. **Jitka
Fučíková**
Setz, Clemens J.: *Láska za časů Mahlstadtského
dítěte*. Fra, přel. **Marie Voslášková**
Struhar, Stanislav: *Cizinci: dvě povídky*. Volvox Glo-
bator, přel. **Markéta Kliková**
Tielschová, Ilse: *Poslední rok – 1938*. Books & Pipes,
přel. **Adéla Ráček Seidlová**

LITERÁRNÍ OCENĚNÍ UDĚLENÁ RAKOUSKÝM AUTORKÁM A AUTORŮM V ROCE 2019 (VÝBĚR):

Berlínská literární cena: **Clemens J. Setz**
Cena EU za literaturu: **Laura Freudenthaler** za *Geis-
tergeschichte*
Cena Franze Nabla: **Olga Flor**
Cena Ingeborg Bachmannové: **Birgit Birnbacher**
za *Der Schrank*
Cena Kelag: **Julia Jost** za *Schakaltal*
Cena Leo Perutze za krimi: **Alex Beer** za *Der dunkle
Bote*
Cena Ludwiga Börneho: **Eva Menasse**
Cena města Vídně: **Sabine Gruber**
Cena Německého rozhlasu: **Leander Fischer**
za *Nymphenverzeichnis Muster Nummer eins Gold-
kopf*
Cena Reinharda Priessnitze: **Barbi Marković**
Cena Vezy Canetti města Vídně: **Rosa Pock**
Čestný spisovatel města Mohuče: **Eva Manesse**
Literární cena Alpha: **Angela Lehner** za *Vater unser*
Literární cena Antona Wildganse: **Daniel Kehlmann**
Literární cena Franze Tumlera: **Angela Lehner**
Literární cena města Brémy: **Arno Geiger** za *Unter
der Drachenwand*
Literární cena města Raurisu: **Philipp Weiss**
Medaile Carla Zuckmayera: **Robert Menasse**
Mülheimská cena za drama: **Thomas Köck** za *atlas*
Rakouská knižní cena: **Norbert Gstrein** za *Als ich
jung war*
Rakouská knižní cena, kategorie debut: **Angela
Lehner** za *Vater unser*

Rakouská umělecká cena za literaturu: **Maja Ha-**
derlap

Schubartova literární cena: **Daniel Kehlmann** za *Tyll*

© Jakub Ehrenberger / Jitka Nešporová,
publikováno 26. 2. 2020

www.iliteratura.cz/Clanek/42675/rakouska-literatura-vroce-2019

Přečtete si také:

ČERNÉ MŠE A TEXT JAKO PROSTOR K ZMRTVÝCHVSTÁNÍ

Studie k tvorbě Josefa Winklera

Dana Pfeiferová, publikováno 6. 3. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/41247/winkler-josef

KDYŽ ARCHITEKT STAVÍ VĚTY

Portrét Friedricha Achleitnera

Dana Pfeiferová, publikováno 28. 3. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/41345/achleitner-friedrich

VYPRÁVĚT EVROPU

Rozhovor s Robertem Menassem

Marie Voslářová, publikováno 21. 5. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/41627/menasse-robert

NOBELOVA CENA ZA LITERATURU 2019

Portrét Petera Handka

Zuzana Augustová, publikováno 22. 10. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/42195/handke-peter

NA ZÁMEČKU CERRINI

Esej

Radka Denemarková, publikováno 6. 12. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/42401/denemarkova-radka-na-zamecku-cerrini

ŠLECHTIČNA, NOVINÁŘKA, PAMĚTNICE

Barbara Coudenhove-Kalergi: *Doma je všude*. Přel.

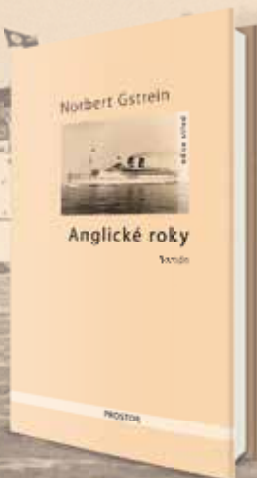
Adéla Langhamerová, Vyšehrad, Praha, 2019, 328 s.

Martin Liška, publikováno 6. 12. 2019

www.iliteratura.cz/Clanek/42397/coudenhove-kalergi-barbara-doma-je-vsude

Norbert Gstrein: ANGLICKÉ ROKY

V románu Anglické roky Norberta Gstreina se vypráví zpola detektivní příběh odehrávající se dílem během druhé světové války ve Velké Británii a dílem několik desetiletí po jejím konci, kdy se teprve rozvíjí pátrání po hypotetické vraždě, jež se měla odehrát právě v čase války. Pátrání po tom, co se stalo, provází ale také otázky po možnosti pravdu zjistit. S nimi se pojí i další: co vytváří lidskou identitu, co znamená identita židovská, jaká je povaha našich lidských příběhů, vznikajících právě vyprávěním?

Alena Wagnerová: CESTOU ŽIVOTEM

Cyklus povídek Cestou životem vznikl v průběhu autorčiny dosavadní literární a životní pouti s cílem zbavit zapomenuté lidské osudy jejich pomíjivosti. V jistém smyslu jde také o autobiografický román v příbězích, ačkoli autorka sama zůstává většinou v pozadí. Způsob jejího vyprávění nepostrádá esejistické rysy a někdy má i charakter dokumentárního záznamu.

ČTEME S VÁMI
ČTEME PRO VÁS
ČTEME ZA VÁS

Čteme, abyste věděli

iLiteratura.cz

**Celou brožurku i s linky
na zmiňované články najdete
v časopise **iLiteratura.cz****

Pro usnadnění
přístupu uvádíme
odkaz v podobě
QR kódu.